

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Варварук Олександр Сергійович

УДК 338:621.311:620.9(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ТЕМУ

«Забезпечення ефективності використання основних засобів
ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району»

Спеціальність 051 «Економіка»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

_____ Олександр ВАРВАРУК

Керівник роботи:
Шестакова А.В.
к.е.н., доцент

Житомир 2025

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму за результатами попереднього захисту кваліфікаційної роботи: _____

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму

№ ___ від «__» _____ 2025 р.

Завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму,

д. е. н., професор _____ Наталія ВАЛІНКЕВИЧ
«__» _____ 2025 р.

Гарант ОПП «Економіка»

Першого (бакалаврського) рівня,

к. е. н., доцент _____ Інна ГРАБЧУК
«__» _____ 2025 р.

Результат захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _____

захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____

Тетяна ДАВИДОВИЧ

АНОТАЦІЯ

Варварук О.С. Забезпечення ефективності використання основних засобів ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району. Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 051 спеціальність «Економіка». Поліський національний університет, Житомир, 2025.

Теоретико-методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання й комплексний системний підхід щодо вивчення господарських операцій й сучасних економічних процесів сільськогосподарського підприємства. У 1-му теоретичному розділі представлено науково-теоретичні матеріали щодо формування та використання основного капіталу підприємства. У 2-му аналітичному розділі здійснено економічну діагностику стану, забезпеченості та ефективності використання основного капіталу ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району за 2021-2023 рр. У конструктивному розділі випускної роботи розроблено напрями збільшення ефективності використання основного капіталу сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: основні активи, основні засоби, підприємство, ефективність основних засобів.

SUMMARY

Varvaruk Oleksandr. Ensuring the efficient use of fixed assets of LLC "GARDEN AGRO" of Zhytomyr district. Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 051 specialty «Economics». Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The theoretical and methodological basis of the work is the dialectical method of cognition and a comprehensive systemic approach to the study of business operations and modern economic processes of an agricultural enterprise. The 1st theoretical section presents scientific and theoretical materials on the formation and use of the enterprise's fixed capital. In the 2nd analytical section, an economic diagnosis of the state, availability and efficiency of use of fixed capital of LLC "GARDEN AGRO" of Zhytomyr district for 2021-2023 was carried out. In the constructive section of the graduation thesis, directions for increasing the efficiency of using fixed capital of an agricultural enterprise are developed.

Key words: fixed assets, fixed assets, enterprise, efficiency of fixed assets.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Економічна сутність та характерні ознаки основних засобів підприємства	9
1.2. Теоретичні основи оцінки основних засобів та їх кругообіг у підприємстві	12
1.3. Система показників оцінки стану та ефективності використання основних засобів підприємства та методика їх визначення	14
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ «САДОВЕ АГРО» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ	19
2.1. Організаційно - економічна характеристика підприємства	19
2.2. Аналіз складу, структури та забезпеченості основними засобами підприємства	25
2.3. Оцінка економічної ефективності використання основних засобів підприємства	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «САДОВЕ АГРО» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ	37
3.1. Проблеми відновлення основних засобів сільськогосподарських підприємств	37
3.2. Графоаналітична модель квадрату виробничого потенціалу підприємства	40
3.3. Обґрунтування соціально-економічної ефективності заходів з оновлення основних засобів	44
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	57

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Темпи відтворення національної економіки у результаті пандемії бізнесу, що спричинені поширенням корона вірусної інфекції та введення воєнного стану в Україні з лютого 2022 р. значно сповільнились. Відновлення економіки значною мірою визначається станом матеріально-технічних ресурсів, складом та структурою основного капіталу, його забезпеченням, раціональним співвідношенням та ефективним використанням. Формування матеріально-технічної бази та її провідної ланки – основних засобів, особливо їх активної частини, відповідно до потреб сучасного конкурентоздатного виробництва сприяє удосконаленню економічних взаємовідносин з фондоутворюючим комплексом та сферою виробничого обслуговування.

Процесу розширеного відтворення господарської діяльності властиві ознаки кількісного зростання та якісного удосконалення стану, складу та структури основного капіталу підприємства. Додаткові капітальні вкладення з метою інтенсифікації виробництва повинні здійснюватися на основі використання конкурентоздатних розробок у сфері науки та техніки, цифровізації виробничих процесів, енергоощадності, забезпечувати необхідну структуру основних фондів, систему машин, техніки та устаткування, відповідно до обраної технології. Особливу виключність та необхідність обраної теми дослідження підкреслюють сучасні вимоги внутрішнього виробничого середовища в Україні. У зв'язку із знищенням матеріально-технічної бази підприємств окупованих територій, релокації бізнесу, порушення логістичних зв'язків, знищення та пошкодження стратегічних об'єктів енергетичного комплексу, необхідно знаходити нові напрями відтворення та

зростання соціально-економічної ефективності використання та відтворення основних засобів.

Аналіз останніх досліджень. Основи наукових досліджень щодо формування, руху, переміщення, оцінки, використання та відтворення основного капіталу підприємств, у тому числі аграрного сектора широко розкриті у роботах вчених економістів Андрійчука В.Г., Герасимчука В.Г., Мацибори В.І., Підлісецького Г.М. Покропивного С.Ф., Примак Т.О., Розенплетера А.Е., Шваб Л.І, Швиданенка Г.О. та інших. Водночас специфіка та значний економічний ризик ведення господарської діяльності в аграрному секторі економіки в умовах сучасних викликів: війни, міграції, інфляції, пошкодження інфраструктури, вимагає системної економічної діагностики використання основних засобів, виявлення проблем та розробки практичних рекомендацій щодо їх вирішення.

Мета та завдання дослідження. Мета кваліфікаційної випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр полягає у пошуках та обґрунтуванні напрямів підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарського підприємства. Керуючись темою та метою дипломної роботи, було поставлено та виокремлено такі основні завдання:

- розкрити сутність, характерні ознаки, склад та структуру, кругообіг основних засобів підприємства;
- уточнити методичні підходи щодо економічного діагностування формування, використання та відтворення основних засобів підприємства;
- здійснити загальну характеристику господарської діяльності ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району;
- діагностувати сучасний стан та структуру основного капіталу підприємства;

– запропонувати напрями та практичні рекомендації щодо забезпечення сталого розвитку й збільшення ефективності використання основних засобів підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси відтворення та використання основних засобів ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району. *Предметом* дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів кількісного зростання, якісного удосконалення та ефективного використання основних засобів сільськогосподарського підприємства з метою його стійкого розвитку.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання й комплексний, системний підхід щодо вивчення господарських операцій й сучасних економічних процесів сільськогосподарського підприємства. У дипломному проєкті застосовано діагностичні методи дослідження економічних процесів: структурно-логічний, балансовий, проведення аналогій та порівнянь, статичні прийоми і методи, зокрема табличний і графічний для кращого ілюстрування результатів досліджень та їх економічної інтерпретації, монографічний як економічне діагностування параметрів розвитку та потенціалу підприємства, метод середніх величин, фінансових обчислень та фінансового аналізу, метод експертних оцінок та інші.

Інформаційною базою представлена чинним законодавством України щодо ведення господарської діяльності, науковими та навчально-методичними джерелами з проблем формування, використання та відтворення основних засобів підприємства, інформаційно-аналітичними матеріалами Державної служби статистики України, а також бухгалтерською звітністю та іншими документами ТОВ «САДОВЕ АГРО» Житомирського району за 2021-2023 рр.

Публікації. Основні результати опубліковано у 2 статтях Міжнародних науково-практичних конференцій у співавторстві:

1) Кільницька О.С., Варварук О.С., Оцінка основних засобів сільськогосподарських підприємств України: тенденції змін та проблеми відновлення / Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2025 р.). Київ: Києво-Могилянська академія, 2025. С. 430-432.
<https://drive.google.com/drive/folders/1V-RwIVv-AsbaU0eDd9e2osFxFgLIQSvY>

2) Кільницька О.С., Дебой Д.Б., Варварук О.С. Співвідношення основного та оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств України: тенденції змін та проблеми оцінки / Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції (30 травня 2025 року). Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2025. 122 с., С.99-103.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 40 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 57 сторінок комп'ютерного тексту, містить 21 таблицю, 7 рисунків та додатки.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та характерні ознаки основних засобів підприємства

Вивченню соціально-економічної сутності категорії «основний капітал» присвячено дуже багато наукових та навчально-методичних публікацій. Всі вони уточнюють основні ознаки, властивості та характеристики вищезазначеної категорії і розглядаються з трьох основних напрямів в економічному, фінансовому(банківському) та правовому сенсі. Так зокрема, уточнюючи визначення «основного капіталу» з точки зору економіки вчений Петленко Ю.В. зазначає, що це «один з трьох основних факторів виробництва, представлений усіма засобами виробництва, які створені людьми для того, щоб з їх допомогою робити інші товари та послуги [25].

Інші вітчизняні вчені економісти Васюренко Л., Даниленко В., Кукса І., Осташова В. вважають, що економічний термін «основний капітал» більш поширений та частіше вживається у країнах західної Європи. Уточнюючи його визначення вони зазначають, що капітал в цілому це «акумуляована (сукупна) сума товарів, майна, активів, що використовуються для отримання прибутку, багатства [10].

Досліджуючи результати досліджень економістів Васюренка Л.В., Балаганського О.І. було з'ясовано, що основний капітал суб'єктів господарювання формується з чотирьох основних складових елементів, якими є зокрема: 1) основні засоби; 2) матеріальні кошти; 3) нематеріальні активи та 4) довгострокові фінансові вкладення (рис. 1.1).

Економічне значення основних фондів відображає: 1) розмір результатів людської праці, що була закладена у діяльність суб'єкта господарювання; 2) досягнутий рівень комплексної механізації (або автоматизації/роботизації, діджиталізації) виробництва, 3) забезпечують вчасне, якісне, безпечне виконання трудових процесів та робіт, формуючи рівень продуктивності праці.

Досліджуючи категорію «основний капітал» з точки зору фінансової діяльності науковці трактують їх як активи підприємства, опираючись на стандарти, положення та нормативи щодо формування та ведення балансової звітності підприємства. Основний капітал широко використовується у правових нормах та директивних документах податкових служб у сфері банківської діяльності, де уточнюють зміст цього поняття та джерела його формування.

Рис. 1.1. Складові елементи основного капіталу підприємства

Джерело: побудовано автором за [5].

Юридичне трактування основного капіталу суб'єктів господарювання широко використовується у Господарському кодексі України. У вищезгаданій правовій нормі він трактується як майно суб'єктів господарювання. Тут же наведено, що це «виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності,

вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства». У статті 66 перераховуються основні джерела його формування. Перераховано також основні складові елементи, що уточнюють склад майна підприємства. Це зокрема виробничі (засоби праці, тобто товарно-матеріальні цінності, що використовуються у процесі праці протягом декількох виробничих циклів, зберігаючи при цьому натуральну форму) і невиробничі фонди (житлові будинки, належні підприємствам, санаторії, пансіонати, лікарні, установи та інші об'єкти соціально-культурного призначення), а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі [9].

Вище перелічені характерні ознаки майна підприємства, взято за основу у визначеннях соціально-економічної сутності поняття «основні фонди». Опрацювавши навчально-методичну літературу з економіки, зокрема Андрійчука В.Г., Герасимчука В.Г., Мацибори В.І., Покропивного С.Ф., Примака Т.О., Розенплетера А.Е. Шваб Л.І, Швиданенка Г.О. та інших було згруповано найбільш часто застосовувані ознаки основних фондів (рис. 1.2).

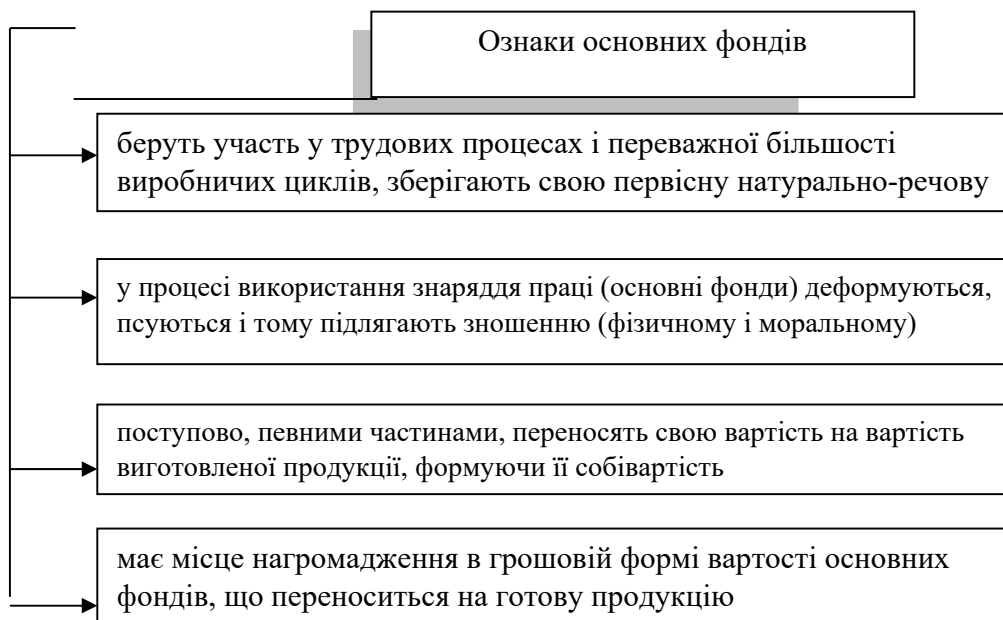

Рис. 1.2. Ознаки основних фондів

Джерело: побудовано за матеріалами [11, с. 131]

Правове, юридичне визначення трактування економічної категорії «капітальні інвестиції» наведено у статті 14 «Визначення понять» Податкового кодексу України, де зазначено, що це «господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації» [26].

1.2. Теоретичні основи оцінки основних засобів та їх кругообіг у підприємстві

Основні виробничі засоби суб'єктів господарювання плануються, обліковуються, використовуються (функціонують), як у натуральній формі, так і у вартісному виразі. З метою калькуляції собівартості продукції, визначення рівня участі різних за видом основних засобів: у бюджеті витрат підприємства; формуванні собівартості окремих однорідних груп продукції підприємства; визначення суми капіталовкладень для відтворення основних фондів; а також для визначення стану, якості, руху, економічної ефективності використання основних фондів здійснюється їх грошова оцінка. Оцінюються абсолютно усі види основних засобів, тобто як їх активної частини (знарядь праці, машин, техніки, обладнання), так і пасивної (будівель, споруд, господарських приміщень, капітальних об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури) тощо. Керуючись стандартами бухгалтерського обліку, виокремлюють грошову оцінку основних засобів (рис.1.3).

Основні засоби розрізняють за первісною, справедливою, переоціненою, залишковою і ліквідаційною вартостями. Правильна оцінка основних засобів має надзвичайно важливе значення для визначення кінцевих результатів діяльності підприємства. В результаті невідповідності підприємства. В результаті невідповідності переоцінки основних засобів темпам інфляційних процесів в галузі сільського господарства у 90-х роках минулого століття відбулося істотне

скорочення сум амортизаційних відрахувань, а значить і інвестиційних відрахувань, аграрних підприємств.

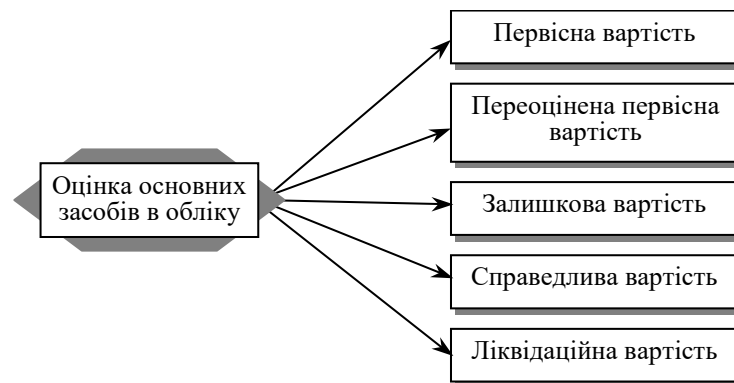

Рис. 1.3. Способи оцінки основних засобів, що використовуються у бухгалтерському обліку

Джерело: побудовано відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [24].

Для формування безперервного кругообігу основного капіталу, забезпечення його відтворення (рис. 1.4), доцільно формувати інформаційно-аналітичну базу щодо його реального стану та визначати необхідну суму витрат на його експлуатацію та утримання.

Рис. 1.4. Кругообіг основних фондів підприємства
Джерело: побудовано за матеріалами [13].

Рівень інвестицій близько 20% ВВП для України не може вважатися задовільним, оскільки він неспроможний забезпечити довгострокову високу позитивну економічну динаміку, зокрема через необхідність вкладання коштів у великі інфраструктурні проекти, які реальну вигоду зможуть дати лише з часом, але які є зараз критично необхідними для вітчизняної економіки загалом та нарощування інвестицій зокрема [15, с. 4].

Отже, капітальні інвестиції нерозривно пов'язані з процесами формування, використання та відновлення основного капіталу підприємства. Вище перелічені процеси формують кругообіг оборотного капіталу суб'єктів господарювання, забезпечуючи соціально-економічну ефективність господарської діяльності та стійкий розвиток підприємства.

1.3. Система показників оцінки стану та ефективності використання основних засобів підприємства та методика їх визначення

Основний капітал є базовою ґрунтовною основою виробничого потенціалу підприємства, що потребує вчасного економічного й технічного діагностування, усестороннього, системного, обґрунтованого та комплексного аналізу формування, стану, відтворення та економічної ефективності його використання. Організація оцінки ефективності використання основного капіталу має певний алгоритм дій, що передбачає мету аналізу. Ціль вищезазначеного аналізу – забезпечення постійної тенденції збільшення ефективності використання основного капіталу, кругообігу та відтворення основних фондів в умовах стійкого розвитку підприємства. Відповідно завданням аналізу може бути: виявлення поточного рівня використання основного капіталу (майна, землі, інвестицій), виокремлення факторів детермінантів (стимулу) або навпаки стримуючого впливу на соціально-економічну ефективність використання основного капіталу, визначення напрямів підвищення технологічної,

соціально-економічної та екологічної ефективності використання основного капіталу суб'єкту господарювання.

Об'єктом аналізу є складові елементи основного капіталу підприємства, а також чинники, що впливають на процес його використання; предметом оцінки є ідентифікація поточного сучасного рівня ефективності використання виробничих потужностей та основного капіталу підприємства на основі комплексу певних показників.

Проаналізувавши наукові джерела щодо уточнення системи показників використання основного капіталу підприємства встановлено, що сучасні методичні підходи структуровані, взаємодоповнюють один одного, відзначаються різноманітними підходами, проте найчастіше дотримуються ресурсного напрямку. Система показників ефективності використання основних засобів та виявлення їх впливу на продуктивність й кінцеві економічні результати господарювання ділиться на 2 основних блоки. За першим блоком визначається поточний сучасний техніко-економічний стан та забезпеченість підприємства основним капіталом (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні показники для аналізу руху та технічного стану основних засобів (ОЗ)

№ п/п	Показник	Формула розрахунку	Примітки
1	Коефіцієнт зносу на початок року	Сума зносу на початок року/вартість основних засобів на початок року	Розраховується за кожним видом виробничих основних засобів. Характеризує частку вартості основних засобів, що списана на витрати діяльності в попередніх періодах
2	Коефіцієнт зносу на кінець року	Сума зносу на кінець року/вартість основних засобів на кінець року	Розраховується за кожним видом виробничих основних засобів. Характеризує частку вартості основних засобів, що списана на витрати діяльності в попередніх періодах
3	Коефіцієнт придатності	Коефіцієнт зносу або залишкова вартість основних засобів/ первісна	Розраховується за кожним видом виробничих основних засобів як на початок так і на кінець року. Характеризує частку не перенесеної на новий продукт вартості основних засобів.

		вартість основних засобів	
4	Коефіцієнт оновлення	Вартість введених основних засобів/ вартість основних засобів на кінець року	Розраховується за кожним видом виробничих ОЗ. Характеризує інтенсивність оновлення ОЗ: показує частку вартості засобів, які надійшли за аналізований період у їх загальній вартості на кінець року
5	Коефіцієнт вибуття	Вартість основних засобів, що вибули/ вартість основних засобів на початок року	Розраховується за кожним видом виробничих ОЗ. Відображає інтенсивність вибуття засобів, показує частку вибуття засобів, які надійшли за аналізований період, у їх загальній вартості ОЗ на початок року.
6	Коефіцієнт вибуття	Вартість основних засобів, що вибули/ вартість основних засобів на початок року	Розраховується за кожним видом виробничих ОЗ. Відображає інтенсивність вибуття засобів, показує частку вибуття засобів, які надійшли за аналізований період, у їх загальній вартості ОЗ на початок року.
7	Відсоток взятих в операційну оренду ОЗ	Вартість основних засобів взятих в оренду/ вартість ОЗ на кінець року	Характеризує частку основних засобів, що беруть участі в процесі виробництва, але не належать.
8	Коефіцієнт приросту	Сума приросту ОЗ/вартість основних засобів на початок періоду	Характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період
9	Коефіцієнт реальності вартості ОЗ	Залишкова вартість основних засобів/ чиста вартість майна за балансом	Характеризує частку основних засобів у валюті балансу.

Джерело: побудовано за матеріалами [11, с. 133].

До системи показників першого блоку відносять моніторинг узагальнюючих та часткових показників стану, руху, переміщення основного капіталу підприємства, що стосується насамперед встановленням забезпеченості підприємства знаряддями праці та майна. Другий блок економічних показників є інструментарієм оцінки ефективності використання основного капіталу. Для застосування факторного аналізу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків використання основного капіталу, та його впливу на формування кінцевих економічних результатів, продуктивність й ефективність господарської діяльності підприємства за певний період використовують систему відповідних показників, що представлено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Система показників економічної ефективності
використання основних засобів**

№ з/п	Показник	Формула розрахунку	Примітки
1	Фондовіддача	Вартість виробленої продукції / середньорічна вартість ОЗ	Розраховується в цілому по підприємству як відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних засобів
2	Фондомісткість	Середньорічна вартість ОЗ / вартість виробленої продукції	Визначається як показник обернений до фондовіддачі
3	Фондооснащеність	Середньорічна вартість ОЗ / площа угідь	Відношення вартості основних виробничих фондів на кінець звітного періоду до площі угідь
4	Фондоозброєність	Середньорічна вартість ОЗ / середньорічна чисельність персоналу	Відношення вартості основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення до середньорічної кількості працівників
5	Норма прибутку	Операційний прибуток / (середньорічна вартість ОЗ + середньорічна вартість оборотних засобів) * 100 %	показує, скільки прибутку отримано на 1 грн. витрачених фондів. Розраховується діленням прибутку на суму середньорічної вартості основних виробничих фондів та оборотних засобів, множенням частки від ділення на 100%.
6	Коефіцієнт обороту основних фондів	Амортизація / середньорічна вартість ОЗ	Відношення річної суми амортизації основних виробничих фондів до їх середньорічної вартості
7	Період обороту основних фондів	Середньорічна вартість ОЗ / амортизація	Показник обернений до коефіцієнту обороту
8	Умовний строк окупності основних фондів	Середньорічна вартість ОЗ / операційний прибуток	Частка від ділення середньорічної вартості основних виробничих фондів на операційний прибуток підприємства від основної діяльності

Джерело: побудовано за матеріалами [2].

Професійний економічний аналіз системи вищезазначених показників, дає можливість розробити та приймати обґрунтовані раціональні, реальні, сучасні та дієві управлінські рішення, щодо формування, експлуатації та відтворення

основного капіталу, нейтралізації негативних факторів його використання, зменшення економічних ризиків, зміцнення безпеки та реалізації усіх можливих резервів збільшення ефективності використання основного капіталу.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ТОВ «САДОВЕ АГРО» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Організаційно - економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Садове Агро», має скорочене найменування ТОВ «Садове Агро» – це суб'єкт господарювання, що має більше 5 років практичного досвіду діяльності у бізнесі. Історія його становлення почалася з 15 травня 2019 року у галузі сільського господарства. Товариство має статус юридичної особи, зареєстроване за кодом ЄДРПОУ за номером 43002399. ТОВ «Садове Агро» зареєстроване і здійснює свою господарську діяльність у селі Садове в Житомирській області, у Коростишівському районі, поштовий індекс 12513, адреса: вул. Митькіна, буд 86/б. На період його створення цієї юридичної особи розмір його статутного капіталу склав 1 тис грн. Уповноваженою особою юридичної особи, тобто керівником цього Товариства є Юрій Васильович Гордійчук. Згідно Статуту Товариства основним видом його діяльності є вирощування продукції рослинництва, зокрема зернових, бобових та олійних культур. Проте передбачена можливість вирощування інших видів рослинницької продукції, зокрема овочів, картоплі, оброблення насіння для посіву (відтворення виробництва), розведення великої рогатої худоби, свиней, прісноводне рибальство тощо. Товарна продукція ТОВ «Садове Агро» представлена виробництвом та реалізацією зернових і технічних культур, це зокрема кукурудза, соняшник та соя.

Раціональні за розмірами виробничого потенціалу господарства мають кращі можливості для використання персоналу, капіталу, землі і матеріально-технічної бази, фінансових ресурсів суб'єкта господарювання, впровадження прогресивних сучасних інноваційно-інвестиційних технології і раціональної

диверсифікації. Наступна таблиця дає можливість оцінити масштаби виробничого потенціалу та розміри досліджуваного підприємства ТОВ «Садове Агро» (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Оцінка виробничого потенціалу та розмірів ТОВ «Садове Агро»

Ресурсні та результативні показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. у % до 2021 р.
Середньооблікова чисельність працівників, всього осіб	11	10	9	81,82
Земельна площа – всього, га	265	265	265	100,00
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	2512,8	2376,6	1269,3	50,5
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів, тис. грн.	3528,2	9242,4	9731,7	> у 2,75 рази
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції робіт товарів (послуг), тис. грн.	12204,6	5075,5	3601,7	29,5
Інші операційні доходи	0	294,4	225,0	x
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	10955,9	3842,3	3865,2	35,2
Інші операційні витрати	625,1	690,8	1510,6	241,6
Валовий прибуток, тис. грн.	689,2	801,4	-1780,3	X
Чистий прибуток, тис. грн.	565,1	801,4	-1780,3	X
Рівень рентабельності, %	5,62	20,86	-46,06	< на 51,68 п.с.

Джерело: побудовано за даними Ф-1 Баланс, спрощеної фінзвітності ТОВ«Садове Агро»

Встановлено, що ТОВ «Садове Агро» Коростишівського району належить до малих за виробничими потужностями та розміром підприємств. За офіційною звітністю у товаристві працювало 11 осіб у 2021 р. і 9 працівників основного штатного складу у 2023 р. Матеріально-технічні ресурси набули тенденції до зменшення, окрім оборотного капіталу підприємства, вартість якого за три роки зросла з 3,5 млн грн у 2021 р. до 9,7 млн грн у 2023 р., тобто майже у 3 рази.

Сільськогосподарські землі закріплені за підприємством протягом 2021-2023рр. не змінилися – 265 га, проте площа в обробітку щороку змінюється, оскільки ТОВ «Садове Агро» постійно бере в обробіток земельні паї, обсяги яких щороку змінюються. Машини, техніка, сільськогосподарські знаряддя (навісні та причіпні елементи) набули тенденції до зменшення з 2,512 млн грн у 2021 р. до 1,269 млн грн у 2023 р., що становить лише 50,5 % від вартості основних фондів у 2021 р. Отже, зароблені доходи (прибутки) у ТОВ «Садове Агро» не вкладають у оновлення знарядь праці (техніку і машини).

На жаль кінцеві економічні результати діяльності ТОВ «Садове Агро» протягом 2021-2023 рр. набули катастрофічного зменшення. У динаміці виручка від реалізації продукції рослинництва зменшилась аж у 3 рази: з 12,2 млн грн у 2021 р. до 3,6 млн грн у 2023 р., при цьому собівартість зменшилась з 10,956 млн грн до 3,865 млн грн відповідно. Значно зросли витрати інших операційних витрат підприємства, залучено додатковий фінансовий капітал. У результаті, основна продукція рослинництва протягом 2021-2022 рр. була доходною і рівень валового прибутку ТОВ «Садове Агро» набув тенденції до зростання з 565,1 тис грн у 2021 р. до 801.4 млн грн у 2022 році. Рівень чистого прибутку підприємства набув аналогічних тенденцій змін до валового прибутку, забезпечивши рентабельну господарську діяльність підприємства з 5,62 % у 2021 р. до 20.86 % у 2022 р. Найгіршим для підприємства виявився 2023 р., коли обсяги виробництва і реалізації зменшилися у 3 рази і у 2023 валовий збиток склав 1,7803 млн грн.

Власний капітал мав строкаті тенденції змін за період дослідження (таблиця 2.2). За звітний період статутний зареєстрований (пайовий) капітал сільськогосподарського підприємства ТОВ «Садове Агро» був незмінний і становив 1 тис. грн. Додатковий капітал зріс на 31,2 % з 3,3918 тис грн у 2021 році до 4,4498 млн грн у 2023 р. Проблемним є формування нерозподіленого прибутку якщо до введення воєнного стану під час карантину він становив

495,8 тис грн, за період 2022 р. введення воєнного стану його рівень досяг 1,2972 млн грн, то на жаль у 2023 р. було зафіксовано 483,1 тис грн непокритого збитку підприємства. За рахунок цих динамічних змін в умовах карантину та воєнного стану, вторгнення росії на території нашої країни, розмір власного капіталу товариства усе таки збільшився з 3,8886 млн. грн. у 2021 р. до 3,9677 млн грн у 2023 р.

Таблиця 2.2

**Динаміка власного капіталу ТОВ «Садове Агро»
Коростишівського району (на кінець року), тис. грн.**

Складові елементи	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. у % до 2021 р.
Статутний зареєстрований (пайовий) капітал	1,0	1,0	1,0	100,0
Інший додатковий капітал	3391,8	3591,8	4449,8	131,2
Резервний капітал	0	0	0	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	495,8	1297,2	-483,1	x
Всього	3888,6	4890,0	3967,7	102,0

Джерело: побудовано за даними Ф-1 Баланс, спрощеної фінзвітності ТОВ «Садове Агро»

Економічні умови самого господарства, через які реалізуються природно-кліматичні особливості, в цілому відповідають всім тим вимогам, які б змогли забезпечити нормальний цикл виробництва сільськогосподарської продукції. ТОВ «Садове Агро» займає зручне і вигідне місце розташування в плані виробництва, транспортування й реалізації виробленої продукції. Це пояснюється наявністю відповідної інфраструктури залізничних та дорожніх транспортних мереж, що поєднує на території Житомирської області якісні магістралі у Львівський, Вінницький та Київський напрями.

Динаміка досягнутого рівня собівартості ТОВ «Садове Агро» у розрізі основних видів продукції рослинництва наведена у табл. 2.3. Вона характеризується позитивними характеристиками зменшення рівня витрат протягом 2021-2023 рр. по окремих галузях рослинництва. Так собівартість олійних

культур, зокрема соняшнику в умовах підприємства зменшилась на 2290,4 грн/ц. Це одна із стратегічних культур товариства собівартість якої зменшилась з 15,5478 тис грн у 2021 р. до 13,2574 тис грн у 2023 р., що становить 85,27 % від досягнутого базового рівня 2021 р.

Таблиця 2.3

**Собівартість основних видів реалізованої
продукції ТОВ «Садове Агро» Коростишівського району, грн./ц.**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023р. до 2021р.	
				+/-	%
Зернові і зернобобові	5983,6	5333,1	6000,7	17,1	100,29
Пшениця озима	6112,4	5080,5	5334,5	-777,9	87,27
Кукурудза на зерно	5972,3	5462,8	5793,9	-178,4	97,01
Соняшник	15547,8	12530,7	13257,4	-2290,4	85,27
Соя	7826,3	6691,5	7126,0	-700,3	91,05

Джерело: побудовано за даними фінзвітності ТОВ «Садове Агро»

Встановлено, що по групі зернових культур у ТОВ «Садове Агро» також спостерігаються значні зміни. У зв'язку із змінами масштабів виробництва, зокрема згортання майже у 3 рази виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, собівартість була строкатою: спочатку її рівень зменшився у 2022 році (5333,1 грн/ц), зважаючи на сприятливі природно-кліматичні умови та зростання врожайності, а далі гірші умови 2023 р. призвели знову до зростання витрат (6000,7 грн/ц). Собівартість кукурудзи на зерно набула тих же тенденцій змін та в цілому зменшилась з 5972,3 грн/ц у 2021 р. до 5793,9 грн/ц у 2023 р.

Оцінка структури собівартості зернових та зернобобових культур у досліджуваному підприємстві свідчить про збільшення її рівня з 5983,6 грн/ц у 2021 р. до 6000,7 грн/ц у 2023 р. (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Структура виробничої собівартості зернових та зернобобових культур
у ТОВ «Садове Агро» Коростишівського району**

Статті витрат	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. до 2021 р., +/-	
	грн. /ц.	струк- тура, %	грн. /ц.	струк- тура, %	грн. /ц.	струк- тура, %	грн. /ц.	відн. пункт.
Оплата праці	335,1	5,6	365,3	6,85	402,0	6,7	66,9	1,10
Відрахування на соціальні заходи	209,4	3,5	126,9	2,38	255,6	4,26	46,2	0,76
Насіння	439,8	7,35	407,4	7,64	188,4	3,14	-251,4	-4,21
Мінеральні добрива	3950,4	66,02	2758,3	51,72	1877,6	31,29	- 2072,8	-34,73
Нафтопродукти	628,9	10,51	480,0	9	871,3	14,52	242,4	4,01
Оплата послуг і робіт сторонніх організацій	94,5	1,58	136,0	2,55	385,2	6,42	290,7	4,84
Інші матеріальні витрати	267,5	4,47	196,3	3,68	735,7	12,26	468,2	7,79
Амортизація основних засобів	52,7	0,88	147,7	2,77	644,5	10,74	591,8	9,86
Інші прямі та загальновиробничі	5,4	0,09	715,2	13,41	640,3	10,67	634,9	10,58
Виробничі витрати, всього	5983,6	100	5333,1	100	6000,7	100	17,1	0,00

Джерело: побудовано за даними фінзвітності ТОВ «Садове Агро»

Найбільша частка витрат припадає на мінеральні добрива, питома вага яких, на жаль, набула тенденції до зменшення з 66,02 % у 2021 р. до 31,29 % у 2023 р. Тобто практично майже у 2 рази зменшено внесення мінеральних добрив і відповідно це основний фактор втрати урожаю 2023 р. і збільшення собівартості. На другому місці у структурі витрат пально-мастильні матеріали

частка яких збільшилась з 10,51 % у 2021 р. до 14,52 % у 2023 р. Інші матеріальні витрати куди входять у тому числі засоби захисту рослин зросли у 2,75 рази з 267,5 грн/ц у 2021 р. до 735,7 грн /ц у 2023 р., частка яких відповідно збільшилась з 4,47 % до 12,26 % відповідно. Надзвичайно низька у структурі витрат вартість робочої сили, частка якої у структурі операційних витрат збільшилась з 9,1 % у 2021 р. до 10,96 % у 2023 р. Остання визначена як сума витрат на оплату праці та відрахування на соціальні заходи. Частка у сільськогосподарські підприємств на оплату праці становить 15 %, а у промислових суб'єктів господарювання 20-25 %. Це свідчить про низький рівень мотивації персоналу.

Оцінка собівартості основної продукції ТОВ «Садове Агро» свідчить про те, що порушено вкладення основних факторів інтенсифікації формування дешевої сільськогосподарської продукції. На майбутнє доцільно збільшити витрати на мінеральні добрива, оновлення техніки та мотивацію персоналу до високої продуктивності.

2.2. Аналіз складу, структури та забезпеченості основними засобами підприємства

Основні фонди підприємства за 3 роки (з 2021 по 2023 рр.) у своїй вартісній оцінці зменшились на 50,5 % і перевищили вартість з оборотних фондів Товариства «Садове Агро» у 2023 р. у 7,7 разів (табл. 2.5). На сучасному етапі господарювання для сільськогосподарського підприємства вартість основних засобів на суму 1,2703 млн грн свідчить про низьку фондозабезпеченість підприємства, оскільки нині тільки один сучасний конкурентоспрожний зерновий комбайн коштує більше 1 млн грн.

Негативним економічним явищем є те, що вони у динаміці займають усе меншу частку у структурі активів товариства. Це негативно впливає на

визначення реальної вартості бізнесу цього суб'єкту господарювання. Якщо на основний капітал (необоротні активи) ТОВ «Садове Агро» у 2021 р. припадало 41,6 % (що уже менше половини активів), то у 2023 р. його питома вага становила лише 11,2 %. Наразі вартість основних засобів підприємства набула тенденції до зменшення з 2,5138 млн грн у 2021 р. до 1,2703 млн грн у 2023 р. насамперед через інтенсивні амортизаційні процеси (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Активи та пасиви ТОВ «Садове Агро»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+/-	%
Статті активу					
Необоротні активи	2513,8	2377,6	1270,3	-1243,5	50,5
Оборотні активи	3528,2	9242,4	9731,7	6203,5	275,8
Підсумок активу балансу	6042,0	11620,0	11002,0	4960	182,1
Статті пасиву					
Власний капітал	3888,6	4890,0	3967,7	79,1	102,0
Довгострокові зобов'язання	0	0	0	0	0
Поточні зобов'язання	2153,4	6730,0	7034,3	4880,9	326,7
У т.ч. за товари, роботи послуги	584,8	1095,9	1139,8	555	194,9
- з бюджетом	124,1	0	0	-124,1	0,0
Підсумок пасиву балансу	6042,0	11620,0	11002,0	4960	182,1

Джерело: побудовано автором за балансом підприємства.

Вартість пасивної частини основних засобів ТОВ «Садове Агро», це вартість об'єктів нерухомості, тобто будинків і споруд зменшилась з 658 тис грн у 2021 році до 368,1 тис. грн у 2024 році, займаючи приблизно одну четверту частину (26,2-29 %) загальної вартості основних фондів за період даного дослідження (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Склад і структура основних засобів в ТОВ «Садове Агро»

Група основних засобів	Вартість основних засобів, тис. грн.			Структура, %			2023 р. до 2021 р.	
	2021р.	2022р.	2023р.	2021р.	2022р.	2023р.	+/-, тис. грн.	%
Будинки і споруди та передавальні пристрої	658,4	678,5	368,1	26,20	28,55	29,00	-290,3	55,9
Машини та обладнання	1471,7	1415,3	758,0	58,57	59,55	59,72	-713,7	51,5
Транспортні засоби	287,0	238,4	120,3	11,42	10,02	9,48	-166,6	41,9
Інструменти, прилади, інвентар	52,0	14,7	9,1	2,07	0,62	0,72	-42,9	17,6
Інші основні засоби	43,7	29,7	13,7	1,74	1,25	1,08	-30,0	31,4
Разом	2512,8	2376,6	1269,3	100,0	100,0	100,0	-290,3	55,9

Джерело: розраховано за результатами зведеної фінансової звітності ТОВ «Кліар Енерджи-Житомир»

Активна частина основних фондів підприємства, що акумулює у 2023 р. вартість: машин та обладнання досягла суми 758 тис. грн, транспортні засоби 120,3 тис грн та інструменти, прилади й інвентар займали 9,1 тис грн. Питома вага активної частини основних засобів є пріоритетною для такого підприємства, відповідно на машини і обладнання припадає близько 60 % основного капіталу, на транспортні засоби близько 10 % і на прилади, обладнання – 1-2 % (рис. 2.1).

Сформовані склад та структура основних засобів підприємства дає можливість вирощувати та транспортувати сільськогосподарську продукцію до споживачів, використовуючи власні потужності.

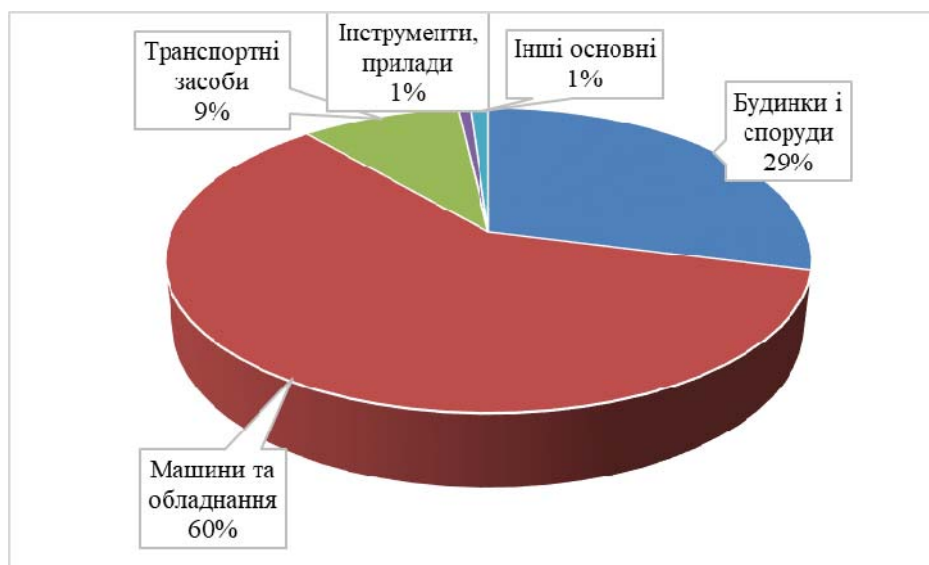

Рис. 2.1. Структура основних засобів ТОВ «Садове Агро» у 2023 р., %

Джерело: побудовано за документами ТОВ «Садове Агро»

Устаткування підприємства досить різноманітне. Наразі на балансі ТОВ «Садове Агро» є насамперед недороге, мало проамортизоване (тобто порівняно нове) обладнання. Первісна вартість основних фондів підприємства набула стійкої тенденції до зменшення з 2,5619 млн грн у 2021 р. до 1,5748 млн грн у 2023 р., тобто на 38,53 % (табл. 2.7). У зв'язку з наданою Україні підтримкою, у результаті введення з лютого 2022 р. воєнного стану через агресію росії за підтримки білорусі, підприємство приймає на баланс не тільки нове, але й бувше у експлуатації обладнання. У результаті цього спостерігається досить інтенсивні процеси нарахування зносу. На початку 2021 р., здійснюючи господарську діяльність, у ТОВ «Садове Агро» рівень зносу основних фондів підприємства становив лише 1,9 %, у 2022 р. він досяг 8,7 %. Згідно балансової звітності товариства за 2023 р. практично п'ята частина основних фондів підприємства зношена. Таким чином, згідно амортизаційної політики ТОВ «Садове Агро» у 2023 р. економічно обґрунтований період експлуатації основних фондів становить 8-9 років.

Таблиця 2.7

Ступінь зносу основних фондів у ТОВ «Садове Агро» (на 31.12)

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., %
Первісна вартість основних фондів (ОВФ), тис. грн.	2561,9	2602,2	1574,8	61,47
Сума зносу, тис. грн.	49,1	225,6	305,5	> у 6,2 рази
Ступінь зносу, %	1,9	8,7	19,4	> на 17,5 процент. пунктів
Залишкова вартість, тис. грн.	2512,8	2376,6	1269,3	50,51
Необоротні активи, тис. грн.	2513,8	2377,6	1270,3	50,53
Частка залишкової вартості ОВФ в необоротних активах, %	99,96	99,96	99,92	< на 0,04 процентн. пункти

Джерело: розраховано за результатами зведеної фінансової звітності ТОВ «Садове Агро»

Аналізуючи основний капітал підприємства встановлено, що він майже повністю на 99,92 % сформований за рахунок основних засобів. Тобто тут немає довгострокових фінансових вкладень та об'єктів інтелектуальної власності (нематеріальних активів). Мінімальна сума основного капіталу припадає на незавершені капітальні активи.

Процеси руху, переміщення основних виробничих фондів ТОВ «Садове Агро» є надзвичайно динамічними для структури господарювання. Користуючись системою показників аналізу руху, стану та забезпеченості основними засобами підприємства, що було наведено у розділі 1.3 цієї дипломної роботи, нами було здійснено необхідні розрахунки. Коефіцієнт придатності основних фондів є оберненим до коефіцієнта зносу і свідчить про високий термін експлуатації ТОВ «Садове Агро» без значних капіталовкладень. Підприємство систематично здійснює процеси щодо вибуття основних фондів: у 2021 р. коефіцієнт вибуття був 0,18 (тобто списано та ліквідовано близько 20 % основних засобів товариства), у 2022 р вибуло ще 23 % у загальній вартості основного капіталу і у 2023 р. списано майже 40 % (коефіцієнт 0,37) (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Аналізу руху та технічного стану основних засобів
у ТОВ «Садове Агро» (на 31.12)**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021р., +/-
Коефіцієнт зносу	0,02	0,09	0,19	0,17
Коефіцієнт придатності	0,98	0,91	0,81	-0,17
Коефіцієнт вибуття	0,18	0,23	0,37	0,19
Коефіцієнт оновлення	0,05	0,01	0,01	-0,17
Коефіцієнт приросту	-0,12	-0,22	-0,36	-0,24
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	0,66	0,66	0,51	-0,15
Фондоозброєність, тис грн/особу	232,9	260,2	174,9	-58
Індекс зміни фондоозброєності одного працівника, %	x	111,7	66,9	x
Продуктивність праці, тис грн/особу	1109,5	507,6	400,2	709,3
Індекс зміни продуктивності праці одного працівника, %	x	45,7	78,8	x
Співвідношення індексу продуктивності праці до індексу фондоозброєності	x	0,41	1,18	x

Джерело: розраховано за результатами зведеної фінансової звітності підприємства

Підприємство має більше 6 років досвіду господарської діяльності, проте локдаун бізнесу, введення воєнного стану, різке зниження закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, що призвело до отримання збитків у 2023 р. не дають можливості повного відтворення та оновлення основних фондів. Коефіцієнт оновлення свідчить, що вартість основних фондів щорічно збільшується лише 1 %. Таким чином, ТОВ «Садове Агро» перебуває на стадії звуженого відтворення основних засобів, згортаючи виробничі потужності, ліквідує частину своєї матеріально-технічної бази, особливо у 2023 р. (коефіцієнт приросту має від'ємне значення – 0,36).

Про низьку технічну оснащеність ТОВ «Садове Агро» свідчить досягнутий рівень фондоозброєності підприємства. На початку періоду

дослідження, коли офіційно було зареєстровано лише 11 працівників штатного складу фондоозброєність становила 232,9 тис грн на 1-го працюючого. При звільненні штатних працівників до 10 осіб у 2022 р., рівень фондоозброєності становив 260,2 тис грн на одного працюючого, а у звітному 2023р (при 9 працюючих) – 174,9 тис грн. на 1-го працівника.

За цей же період набули постійної тенденції до зменшення показники продуктивності праці, рівень якої знизився з 1,1095 млн грн у 2021 р. до 400,2 тис грн у 2023 р. У звітному 2023 р. це дуже низький рівень продуктивності в сучасних умовах ведення виробництва в умовах воєнного стану в Україні. Позитивним економічним фактом є зростання індексу продуктивності праці у 2023 р. порівняно з темпами росту фондоозброєності праці. Підприємство дотримується основних раціональних економічних законів, про що свідчить випередження темпів росту продуктивності праці, порівняно з темпами росту фондоозброєності персоналу. У 2023 р. темпи росту продуктивності праці випереджали темпи росту фондоозброєності у 1,18 рази.

2.3. Оцінка економічної ефективності використання основних засобів підприємства

Оцінюючи природо-економічні умови та інфраструктуру ТОВ «Садове Агро» слід більш ретельніше проаналізувати наявність, забезпеченість, стан виробничих фондів та ефективність їх використання. Основні виробничі фонди (основний капітал) протягом періоду 2021-2023 рр. за вартісною оцінкою набув стійкої тенденції до зменшення з 2,5619 млн грн у 2021 р. до 1574,8 тис грн у 2023 р., тобто маючи за результатами 2023 р. валовий прибуток на рівні майже 2 млн грн (1,780 млн грн), керівник ТОВ «Садове Агро» не вкладає кошти в основні фонди, а насамперед у мінеральні добрива, засоби захисту рослин, пально-

мастильні матеріали та інші оборотні фонди вартість яких зросла за три роки майже у 3 рази з 3,528 млн грн у 2021 р. до 9,732 млн грн у 2023 р. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Забезпеченість та ефективність використання виробничих фондів

ТОВ «Садове Агро» Коростишівського району

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+, -	в %
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	2561,9	2602,2	1574,8	-987,1	61,5
Фондозабезпеченість (припадає ОВФ на 100 га с.-г. угідь), тис. грн.	966,8	982,0	594,3	-372,5	61,5
Фондоозброєність, тис. грн.	232,9	260,2	174,9	-58	75,1
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів, тис. грн.	3528,2	9242,4	9731,7	6203,5	275,8
Припадає оборотних засобів:- на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	1331,4	3487,7	3672,3	2340,9	275,8
- на 1-го працівника, грн.	320,7	924,2	1081,3	760,6	337,2
Співвідношення оборотних засобів до основних, грн.	1,38	3,55	6,18	4,8	447,8
Фондовіддача, грн.	4,76	2,06	2,43	-2,33	51,1
Фондоємкість, грн.	0,21	0,48	0,41	0,2	195,2
Норма прибутку, %	11,32	6,77	-15,75	4,43	139,1

Фондозабезпеченість у звітному 2023 році в ТОВ «Садове Агро» порівняно до 2021 року зменшилася на третину до рівня 594,3 тис. грн. на 100 га сільськогосподарських угідь, що є досить непоганим відносно досягнутого рівня цього середньостатистичного показника у Житомирській області. Фондоозброєність зменшилась з 232,9 тис грн на 1-го працюючого у 2021 р. до 174,9 тис грн у 2023 р. У 2021 р. середньорічна вартість оборотних засобів у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь зросла з 1,331 млн. грн у 2021 р. аж до 3,672 млн грн у 2023 р., тобто майже у 3 рази. Фондовіддача, як основний показник використання основних засобів зменшилась у 2 рази. Норма

прибутку ТОВ «Садове Агро» за період дослідження (2021-2023 рр.) мала стійку тенденцію до зменшення з 11,32 % у 2021 році до 6,77 % у 2022 р., а у 2023 р. взагалі досягла від'ємного значення – 15,75 %.

Навіть в умовах чистої вдосконаленої конкуренції, що притаманна саме сільськогосподарській діяльності, для підприємця вихідним базовим елементом щодо формування цін на продукцію є витрати, зокрема собівартість. Аналіз калькуляції собівартості по кожному виду продукції у рослинництві передбачає їх розподіл на основні елементи, перелік і складові яких наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

**Структура операційних витрат у
ТОВ «Садове Агро» Коростишівського району**

Показник	2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 р. до 2021 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	пунк. стр-ри
Матеріальні затрати	7374,8	63,68	2740,3	64,36	3749,2	66,9	-3225,6	10,32
Витрати на оплату праці	1607,4	13,88	758,7	12,23	831,74	14,8	-1175,7	-6,18
Відрахування на соц. заходи	552,4	4,77	201,5	4,41	157	2,8	-395,4	-1,97
Амортизація	1029,6	8,89	361,8	7,92	241,1	4,3	-788,4	-4,59
Інші витрати	1016,8	8,78	506,2	11,08	627,98	11,2	-388,8	2,42
Разом	11581	100	4568,5	100	5607	100	-5974,0	0

Джерело: побудовано за звітністю ТОВ «Садове Агро»

Операційні затрати ТОВ «Садове Агро» протягом останніх господарських років зменшились у 2 рази з 11,581 млн грн у 2021 р. до 5,607 млн грн у 2023 р. Найбільша питома вага припадає на матеріальні затрати, частка яких набула постійного зростання з 63,68 % у 2021 р. до 66,9 % у 2023 році. Їх вартість при цьому зменшилась у 2 рази (на 3,2256 млн грн) з 7,3748 млн грн у 2021 р. до 3,7492 млн грн у 2023 р. Відповідно до найбільш стійкого показника середньорічної чисельності персоналу, яка в умовах кадрового голоду воєнного

періоду 2022-2023 рр., коливається в межах 9-11 осіб, частка заробітної плати також майже стабільна 13,88 % у 2021 р., що зросла до 14,8 % у 2023 р. За період дослідження спостерігається значна абсолютна зміна амортизаційних відрахувань з 1029,6 тис грн у 2021 р. до 241,1 тис грн у 2023 р. Їх частка у структурі операційних витрат ТОВ «Садове Агро» має тенденцію до зменшення з 8,89 % у 2021 році до лише 4,3% у 2023 році.

Показники рентабельності продажу сільськогосподарської продукції ТОВ «Садове Агро» об'єктивно відображають кількість заробленого валового прибутку (а у 2023 р. нажалі збитку) на кожен гривню заробленого чистого доходу (виручки) у розрізі однорідних галузей рослинництва. Найбільший рівень цінової конкурентоспроможності зафіксовано по групі бобових культур, зокрема рентабельність продажу сої зросла з 4,14 % у 2021 р. до 11 % у 2023 р. (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

**Рентабельність продажу основних видів продукції ТОВ «Садове Агро»
Коростишівського району, %**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., (+/-)
Зернові і зернобобові	2,87	15,36	-8,86	-11,73
Пшениця	3,49	16,37	-2,54	-6,03
Кукурудза на зерно	2,82	15,96	3,56	0,74
Соняшник	-0,84	16,48	-1,98	-1,14
Соя	4,14	16,56	11,00	6,86
По підприємству	4,07	16,23	-19,2	-23,27

Джерелом побудовано за даними ТОВ «Садове Агро»

Позитивні (додатні) тенденції конкурентоспроможності продукції зафіксовано також по кукурудзі на зерно рівень якої у 2021 р. становив 2,82 %, у 2022 р. – 15,96 % та у 2023 р. – 3,56 %. Рентабельність продажу пшениці, проса та інших зернових культур за даними звітнього 2023 року нажалі була збитковою. Соняшник в сучасних природнокліматичних умовах виробництва

ТОВ «Садове Агро» переважно був збитковим, тому у 2021 р. забезпечив рентабельність продажу на рівні – 0,84 %, у 2022 р. – 16,48 % і у 2023 – -1,98 %.

За період дослідження цінова конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції підприємства в цілому набула тенденції до зменшення з 4,07 % у 2021 р., досить пристойний результат в умовах воєнного стану 2022 р становив 16,23 % і у 2023 р на жаль за результатами отриманого валового збитку рентабельність продажу досягла – -19,2 % (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка системи показників рентабельності в ТОВ «Садове Агро»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., +/-
I. Витратні показники				
Рентабельність продукції, %	5,62	20,86	-46,06	< на 51,68 п.с.
Рентабельність господарської діяльності, %	0,07	14,23	-53,07	53,14
II. Ресурсні показники				
Рентабельність власного капіталу, %	14,5	16,4	-44,9	-59,4
Рентабельність залученого капіталу, %	113,02	19,08	X	X
Рентабельність оборотних активів, %	16,02	8,67	-18,29	-34,31
Рентабельність основних засобів, %	22,06	30,80	-113,05	-135,11
Рентабельність активів, %	9,35	6,90	-16,18	-25,53
Оборот матеріально-товарних запасів	4,76	1,95	2,29	-2,47
Термін погашення дебіторської заборгованості	33	90	124	91
III. Доходні показники				
Валова рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг), %	4,07	16,23	-19,2	-23,27
Чиста рентабельність продажу продукції (товарів, робіт, послуг), %	4,63	15,79	-49,43	53,86

Джерело: розраховано за даними підприємства.

Такі ж тенденції змін спостерігаються при оцінці економічної ефективності (рентабельності) витратних, ресурсних та доходних показників. Найгірше значення сформовано за рівнем рентабельності основних засобів ТОВ

«Садове Агро» у 2023 р – 113,05 %. За період дослідження функціонування підприємства була найгіршим у 2023 році в усіх сферах його діяльності: виробничій, операційній, фінансовій та надзвичайній.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «САДОВЕ АГРО» ЖИТОМИРСЬКОГО РАЙОНУ

3.1. Проблеми відновлення основних засобів сільськогосподарських підприємств

Введення карантину в Україні протягом 2020-2022 рр. та воєнного стану – з лютого 2022 р. у яких доводиться працювати, відновлюватися, залишатися стабільними і стійкими до внутрішнього і зовнішнього середовищ, є хитким, складним, малопрогнозованим, вразливим до впливу не тільки економічних, але й політичних, психологічних, правових та інших факторів. Високі інфляційні процеси, цінові зміни на продукцію промислових та с.-г. підприємств, диспаритет цін в агропромисловому секторі національної економіки, зміни кон'юнктури та відповідно цінової ситуації продовольчих ринків актуалізують проблему оцінки та стану основних засобів (далі – ОЗ) підприємств України.

Аграрний сектор України є одним з основних факторів забезпечення конкурентоздатності та економічної стійкості національної економіки. У період фінансово-економічних криз галузь сільського господарства неодноразово демонструвала збільшення валової доданої вартості. На початок 2022 р. у с.-г. було зайнято 369,4 тис. штатних працівників, що становить 5,17 % від загальної їх чисельності в Україні (7,137 млн. осіб). На 01.01.2024 у сільському, лісовому та рибному господарствах України зареєстровано 78,6 тис. підприємств, що становить лише 0,01% від загальної кількості зареєстрованих юридичних осіб України. Вартість ОЗ у с.-г. набула тенденції до постійного зростання і на 01.01.2024 р. становила 692,6 млрд грн., що займає лише 0,6 % у загальній вартості ОЗ України (таб. 3.1). Водночас це галузь, що забезпечує щороку 7-10 % у структурі валової доданої вартості країни.

Таблиця 3.1

Оцінка основних засобів та результатів діяльності підприємств сільського, лісового та рибного господарств України

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+/-	%
Кількість зареєстрованих підприємств (на 31.12)	75740	77092	78600	2860	103,8
Вартість основних засобів (на 31.12), млрд грн	595,9	609,7	692,6	96,7	116,2
Вартість нових основних засобів, що надійшли за рік, млрд грн	54,6	27,2	48,2	-6,4	88,3
Коефіцієнт оновлення основних засобів, %	9,16	4,46	6,96	-2,2	76,0
Ступінь зносу основних засобів, %	41,1	43,8	45,7	4,6	111,2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування (сальдо), млрд грн	239,98	87,26	65,3	-174,68	27,2
Частка підприємств, які отримали збиток, %	11,7	21,5	21,6	9,9	184,6
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	40,3	20,0	12,0	-28,3	29,8

Джерело: побудовано авторами за офіційними даними Державної служби статистики України [34, С. 114-118, 227, 229]

Стан та якість матеріально-технічної бази погіршується. Ступінь зносу ОЗ набув тенденції до зростання і у 2023 р. становив 45,7 %. На жаль, на сучасному етапі оновлення знарядь праці набуло тенденції до зменшення з 54,6 млрд грн у 2021 р. до 48,187 млрд грн у 2023 р. Тобто оновлюється лише 5-9 % наполовину зношених знарядь праці, чого недостатньо для ведення інноваційного конкурентного сучасного агробізнесу.

Для відновлення ОЗ та переозброєння с.-г. підприємств не вистачає власного фінансового потенціалу. За результатами господарської діяльності рівень прибутку зменшився з 239,98 млрд грн у 2021 р. до 65,3 млрд грн у 2023 р. Збільшилась частка збиткових с.-г. підприємств з 11,7 % до 21,6 % відповідно.

Власники аграрного бізнесу розуміють важливість переозброєння для бізнесу, особливо нині у період кадрового голоду на ринку праці. За даними Державної служби статистики України у 2024 р. капітальні інвестиції у сільському, лісовому, рибному господарствах України освоєно на рівні 42,885 млрд грн. Це становить 65,7 % від прибутку с.-г. підприємств, заробленого у 2023 р. Структура капітальних інвестицій направлена насамперед на придбання активної частини ОЗ: 46 % – на машини, обладнання, інвентар та 17 % – на транспортні засоби (рис. 3.1).

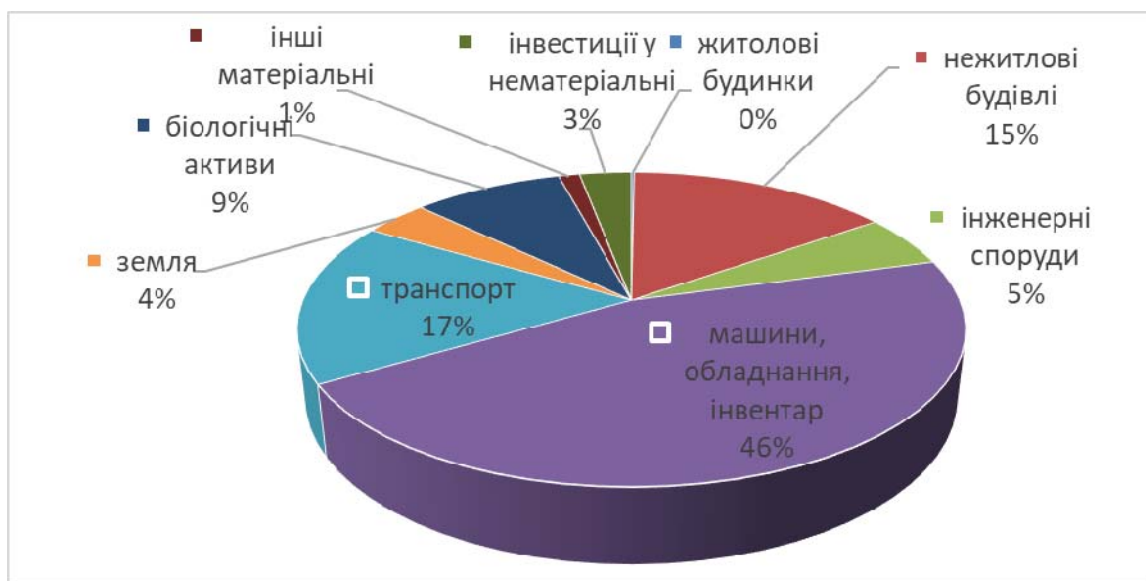

Рис. 3.1. Структура капітальних інвестицій у сільському, лісовому та рибному господарствах України у 2024 р., %

Джерело: побудовано авторами за даними Державної служби статистики України [29]

Встановлено погіршення стану основних засобів та зменшення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України в умовах сучасних викликів. Це викликало уповільнення темпів техніко-технологічного переозброєння та інноваційно-інвестиційної діяльності агробізнесу. Нині формування джерел забезпечення відтворення матеріально-технічної бази відбувається за рахунок самофінансування, проте їх розмірів не достатньо для стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств.

3.2. Графоаналітична модель квадрату виробничого потенціалу підприємства

Визначаючи інтегральну оцінку ефективності використання виробничого потенціалу підприємства, що займається веденням сільськогосподарського виробництва, доцільно використовувати основні його елементи: персонал, основні фонди, земельні ресурси (рілля в обробітку), оборотні фонди. Пропонується взяти за основу методичні підходи, що викладено у роботі Ткачук В.І., Кільницька О.С. [23], де індекс інтегральної ефективності використання виробничого потенціалу розраховується за відносними показниками ефективності використання її виробничих ресурсів. Зокрема визначається ефективність використання основних фондів через фондвіддачу (ФонВід); земельних ресурсів через продуктивність землі (ПрЗем); персоналу підприємства через продуктивність праці (ПрПр). Запропоновано додати до часткових показників потенціал оборотних фондів підприємства, ефективність якого визначається також як відносний показник через коефіцієнт обороту оборотних фондів (ОбОб). Згідно методичних підходів індекс інтегральної ефективності $IntE\phi$ при наявності отриманих результатів 4-ьох вищезазначених індексів визначається за формулою:

$$IntE\phi = \sum \frac{IndPec}{K}, \quad (3.1)$$

де $IndPec$ відносні показники кожного виду виробничого ресурсу;

K – кількість відносних показників ефективності використання окремих елементів виробничого потенціалу підприємства. Відповідно до методики, якщо було запропоновано 3 основні показники, то загальний інтегрований індекс ефективності розраховують за формулою (3.2):

$$IntEф = (ФонВід + ПрЗем + ПрПр + ОбОб)/4, \quad (3.2)$$

де ФонВід – індекс фондівіддачі;

ПрЗем – індекс землевіддачі;

ПрПр – індекс продуктивності праці;

ОбОб – індекс оборотності оборотних фондів підприємства.

Згідно методики, підприємство функціонує в умовах рівнозначності вагомості виробничих факторів, тобто вплив кожного ресурсу на 25 % (100/4) впливає на ефективність господарської діяльності підприємства. Використавши за основу результати економічної діагностики внутрішнього середовища підприємства, що було виконано у другому розділі цієї роботи, було розраховано вищезазначені індекси, що представлені у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Значення індексів фондівіддачі, землевіддачі, продуктивності праці, оборотності оборотних фондів та інтегральної ефективності ТОВ «Садове Агро» у за 2021–2023рр. (базовий 2021 р. = 1)

Роки	Індекс фондівіддачі	Індекс оборотності оборотних фондів	Індекс продуктивності праці	Індекс землевіддачі	Індекс інтегральної ефективності
2021	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
2022	0,433	0,280	0,458	0,416	0,397
2023	0,511	0,200	0,361	0,295	0,342
2021–2023 (середнє)	0,650	0,492	0,606	0,571	0,580

Джерело: розрахунки виконано на основі фінансової звітності ТОВ «Садове Агро» за відповідні роки.

На основі отриманих результатів розрахунків за сучасний період встановлено стійкі тенденції спаду використання виробничого потенціалу за 2021–2023 рр. Середньорічного значення отриманих індексів виробничого потенціалу свідчить, що найбільші темпи спаду має індекс оборотності оборотних фондів – 0,492, тобто використовується лише половина їх

потенціалу. Індекс продуктивності землі (землевіддачі) на другому місці – 0,571, дещо краще, ніж земельні ресурси, використовується людський капітал підприємства з отриманим індексом продуктивності праці – 0,606 (на 2/3 від можливостей довоєнного періоду 2021 р.). Найкращі темпи змін на фоні загального зниження ефективності має індекс фондівіддачі рівень якого становить 0,650.

$$IntEf = (0,650 + 0,492 + 0,606 + 0,571)/4 = 0,580.$$

Таким чином, за період з 2021 по 2023 рр. загальна інтегральна економічна ефективність виробничого потенціалу ТОВ «Садове Агро» зменшилась на 42,0 % за рахунок чотирьох рівнозначних складових: основних засобів – на 35,0 %, трудових ресурсів – на 39,4 %, земельних ресурсів (сільськогосподарських угідь) – на 42,9 %, оборотних фондів – 50,8 %. Негативне значення індексу інтегральної ефективності ТОВ «Садове Агро» спостерігається в усі роки нашого спостереження, проте нажаль спад використання потенціалу підприємства у 2023 р. був ще більшим, ніж за результатами господарювання 2022 р., коли було введено воєнний стан в Україні. Тобто підприємство, не тільки не відновило свою діяльність, але нажаль досягло ще більшої кризи.

Використовуючи отримані нами розрахунки щодо економічної ефективності основних складових елементів виробничого потенціалу ТОВ «Садове Агро», побудовано квадрат використання наявних ресурсів підприємства (рис.3.2). Отримана графоаналітична модель демонструє, що фактична реалізація ресурсної, матеріально-технічної бази підприємства використовується лише на 60 % від досягнутих потенційних можливостей у довоєнний період 2021 року. Найбільш проблемними елементами виробничого потенціалу є оборотні фонди та земельні ресурси. У результаті отримання збитків у 2023 р., підприємство не мало можливості вчасно забезпечити

технологічні процеси мінеральними добривами, засобами захисту рослин, пально-мастильними матеріалами.

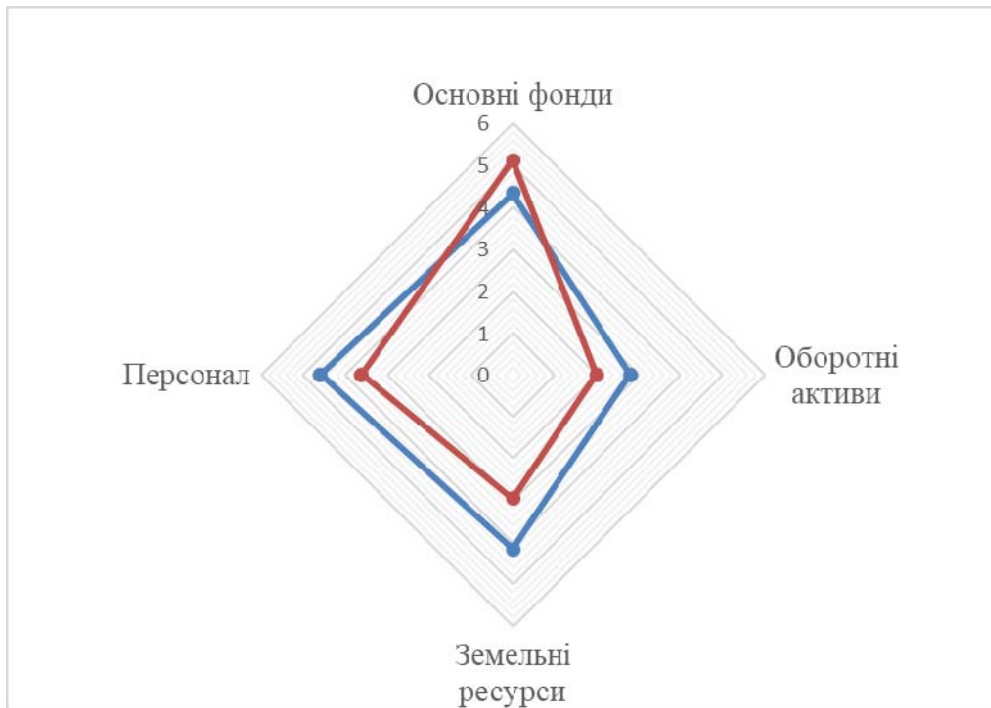

Рис. 3.2. Квадрат використання виробничого потенціалу ТОВ «Садове Агро»

Джерело: побудовано за даними аналітичного аналізу ТОВ Садове Агро»

Через воєнний стан, невизначеність, міграцію населення частина земельних паїв не оброблялася. Найкраще з усього виробничого потенціалу використано основні фонди, які вчасно списуються ліквідуються у випадку їх зносу, оновлюються, ремонтуються.

Згідно отриманої графоаналітичної моделі використання виробничих ресурсів ТОВ «Садове Агро» можна зробити висновок про надзвичайно динамічні зміни використання кожного його елемента, розбалансованість та рухомість всієї системи. Найбільш розвинені вектори це персонал і основні фонди підприємства, менш задіяні можливості сільськогосподарських земель та оборотних фондів. Зовнішній контур графоаналітичної моделі у вигляді

квадрату, що передбачає баланс кожної складової, відображає максимальні можливості ТОВ «Садове Агро» щодо оптимальних параметрів потенціалу.

3.3. Обґрунтування соціально-економічної ефективності заходів з оновлення основних фондів

Зважаючи на систематичне пошкодження росією об'єктів національної енергоструктури, необхідно об'єднати фінансові, професійні, технологічні зусилля Коростишівської міської ради, представників бізнесу, територіальні громади і ТОВ «Садове Агро» освоїти на перспективу новий проєкт щодо використання побічної продукції підприємства соломи, полови, рештків кукурудзи або лушпиння соняшника.

Згідно розрахунків фахівців у сфері теплоенергетики, зокрема експерта Громадської спілки «Біоенергетична асоціація України» Олійника Євгена, визначено економічну ефективність та окупність інвестиційних вкладень при виробництві теплової енергії. Згідно наведених розрахунків найбільш дорогим видом біопалива є гранули з відходів лісозаготівельної та деревообробної галузей – 6500 грн/т. Майже однаковими за ціною придбання є біопаливо з деревної тріски, щепи (подрібнена нетоварна деревина), що на сучасному етапі коштує 1700 грн/т і біопаливо з тюкованої соломи 1667 грн/т.

Найпривабливішим з точки зору доходності є інвестиційний проєкт на тюкованій соломі – чиста приведена вартість 12,9 млн грн, термін окупності середній – 4,2 роки, рівень рентабельності – 28 %. Його доцільно розглядати з точки зору інвестиційної привабливості і знаходити різноманітні джерела фінансування включаючи державну підтримку, міжнародні гранти та звичайно місцеві територіальні громади, органи самоврядування та представників бізнесу.

Для досягнення найкращого ефекту важливо поєднувати раціоналізацію організації праці з науково обґрунтованими заходами, спрямованими на покращення технологічних процесів, матеріально-технічного забезпечення, організацію виробництва та управління. Тільки комплексний підхід дозволить досягти значних покращень у функціонуванні підприємства.

Відповідно до цього інноваційна стратегія розвитку ТОВ «Садове Агро» повинна бути спрямована на налагодження високотехнологічного виробництва високоякісної продукції. Цього можна досягти за рахунок інтеграції підприємства, впровадження інтегрованої з комп'ютером виробничої системи та переходу до інноваційно-інвестиційної моделі фінансової підтримки інноваційного розвитку.

Для обґрунтування соціально-економічної ефективності оновлення основних фондів підприємства запропоновано придбати прес-підбирач рулонний модель RXYK–8070 (табл. 3.3) з метою використання побічної продукції сільськогосподарських культур ТОВ «Садове Агро» у якості сировини для твердопаливних котлів.

Таблиця 3.3

Технічні характеристики прес-підбирача рулонного – модель: RXYK–8070

№ п/п	Технічні параметри	Характеристики
1	Тип кріплення до трактора	навісний
2	Ширина захвату, мм	800
3	Довжина тюка, м	0,7
4	Діаметр тюка, м	0,62
5	Продуктивність, рулонів за 1 годину	до 80
6	Тип мотузки для обв'язування рулону	Шпагат в'язальний
7	Робоча швидкість, км/год	2-5
8	Потужність трактора, к.с.	30-50
9	Оберти ВВП, об/хв.	540
10	Габаритні розміри, мм	1300x1300x1350
11	Вага, кг	490

Джерело: побудовано за даними інтернет-магазину Ромні [38].

Прес-підбирач рулонний призначений для підбору валків соломи, сіна та фуражу, їх пресування у рулони циліндричної форми, що автоматично обв'язуються шпагатом. Зберігання соломи та сіна в таких тюках значно скорочує складські витрати. Рулони можна компактно скласти у невеликому приміщенні та зручно транспортувати. Прес-підбирач під'єднують до трактора потужністю – 30-50 к.с. за допомогою стандартної три точкової системи навіски. Машина має гарну рухливість для роботи на невеликих земельних ділянках. Задній відкидний борт, для вивантаження рулону, відкривається за допомогою гідравлічної системи. Прес-підбирач обладнаний 3-точковою системою навішування на трактор відповідної потужності, підбирачем в складі виробу, карданним валом для підключення до валу відбору потужності трактора на відносно пласких, рівнинних сільськогосподарських землях.

Загальна характеристики обладнання та технології підприємства з основними показниками: ціна обладнання (прес-підбирача рулонного), амортизація (11%), монтаж до трактора та технічне обслуговування прес-підбирача, витрати пально-мастильних матеріалів, оплата праці 1-го працівника, що працює лише у літньому-осінньому сезоні (збирання зернових культур), накладі витрати (вартість шпагату) та собівартість палива показано в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Економічна характеристика прес-підбирача рулонного

Показники	Сума, тис.грн
Ціна обладнання, тис. грн.	278
Амортизація (знос), (11%)	31
Монтаж, технічне обслуговування	54
Витрати пально-мастильних матеріалів	120
Оплата праці (1 працівник, сезонна праця)	173
Накладні витрати	25

Всього витрат	681
---------------	-----

Джерело: розрахунки автора

Напрями витрат та обсяги, які потребує запропонований інноваційно-інвестиційний проект представлено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Розрахунок потреби в інвестиціях для проекту

Напрями витрат	Обсяги витрат, тис. грн.	Джерела фінансування (власний та інвестиційний капітал)
Проектні роботи	25	Власний капітал
Машини та обладнання	278	Кредити банків
Монтажні та пусконаладжувальні роботи	54	Власний капітал
Навчання персоналу	7	Власний капітал
Товарно-матеріальні запаси	25	Кредити банків
Оборотні кошти	120	Власний капітал
Інші витрати пов'язані з організацією виробництва	13	Власний капітал
Всього необхідних інвестицій	522	

Джерело: проектні розрахунки автора

В даній таблиці 3.5 ми бачимо яку кількість інвестицій потребує даний проект. Пункт «Проектні роботи» показував нам, що для впровадження даного проекту знадобиться 522 тис. грн.

Для придбання машин та обладнання, необхідно 278 тис. грн., які підприємство залучить в банку у вигляді кредиту. Для здійснення монтажних та пусконаладжувальних робіт, щоб налаштувати та підготувати все для нормальної роботи проекту, підприємству знадобиться 25 тис. грн. власного

капіталу. Сума всіх необхідних коштів для реалізації та нормального функціонування проекту становить 522 тис. грн.

Для більш кращого розуміння проекту розглянемо очікувану виручку від реалізації продукції, показники впровадження проекту, розрахунок витрат. Спочатку розглянемо джерела фінансування грошових коштів та припущення щодо їх повернення (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Джерела фінансування грошових коштів і припущення щодо їх повернення

Джерела фінансування	Сума, тис. грн	Припущення щодо повернення боргу
Борг (кредит)	303	Надходження від реалізації, які спрямовані на повернення кредитних коштів
Загальна потреба в грошових коштах	522	
% за кредит	12	

Залучення кредиту в розмірі 303 тис грн. з процентною ставкою 12% є необхідним для реалізації даного проекту.

Повертати борг підприємство планує за допомогою надходжень від реалізації продукції. Реалізація цього проекту сприяє підвищенню економічної ефективності підприємства.

Наступним кроком розрахуємо виручку від реалізації послуг (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7

Розрахунок виручки від реалізації продукції за проектом

Показник	2024р.	2025р.	2026р.	2027р.
Обсяги реалізації, т	418	545	580	600
Ціна, грн./т	1667	1750	1800	1825
Виручка від реалізації, тис.грн.	696,8	953,8	1044,0	1095,0

Протягом 2024-2027 років планується збільшення кількості обсягів зернових культур, це дозволить збільшити обсяги побічної продукції (солони, полови) і відповідно виручку з 591,7 тис грн. у 2024 році до 1058,5 тис. грн. у 2027 році. Такий темп забезпечить підприємству стабільність в розвитку і можливість своєчасного погашення кредиту.

Далі проводимо розрахунок витрат за інвестиційним проектом на відшкодування витрат (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5

Розрахунок витрат за інвестиційним проектом

Показник	2024р.	2025р.	2026р.	2027р.
Нафтопродукти, тис. грн.	299	281	333	363
Інші матеріальні витрати, грн.	61	70	74	80
Прямі витрати на оплату праці, тис. грн.	173	185	200	212
Загальновиробничі витрати, тис. грн.	52	111	179	124
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	38	41	43	47
Всього, тис. грн.	623	688	829	826

Проаналізувавши показники даної таблиці бачимо, що в подальшому планується збільшення витрат з 623 тис. грн. в 2024 році до 826 тис. грн. в 2027 році. Найбільші статті витрат це затрати на нафтопродукти (40-45 % усіх витрат) та оплата праці персоналу (близько 25 %) з відповідними відрахуваннями на соціальні заходи (5-7 %).

Далі розрахуємо потік готівки, а саме виручку від реалізації, експлуатаційні витрати, валовий прибуток, чистий прибуток. (таблиця 3.6).

Таблиця 3.6

Розрахунок потоку готівки за проектом

Показник	2024р.	2025р.	2026р.	2027р.
Виручка від реалізації, грн.	696,8	953,8	1044,0	1095,0

Експлуатаційні витрати, грн.	623	688	829	826
Валовий прибуток, грн.	73,8	265,8	215	269
Чистий прибуток, грн.	64,5	250,2	200	239
% за кредитом, грн.(12%)	36	27,4	18,2	9,1
Сума кредиту, грн.	75	76	75	76
Прибуток після виплати кредиту	-46,5	146,8	106,8	153,9

По проекту потік готівки з 2024 по 2027 роки є стабільний завдяки збільшенню виручки від реалізації та контрольованим експлуатаційним витратам. Враховуючи витрати на обслуговування кредиту, проект залишається прибутковим з позитивним грошовим потоком, що свідчить про його фінансову життєздатність. На кінець визначаємо ключові показники впровадження проекту (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Ключові показники впровадження проекту

Показники	Значення
Інвестиції для впровадження технології, тис. грн.	522
Чиста теперішня вартість (NPV) проекту, тис. грн.	306,2
Внутрішня норма прибутковості проекту (IRR), %	15
Термін окупності проекту, років	2,7
Дисконтовий термін окупності проекту, років	2

Проаналізувавши таблицю з показниками впровадження проекту, щодо придбання прес-підбирача рулонного з метою використання побічної продукції зернових культур ТОВ «Садове Агро» у якості сировини для твердопаливних котлів, або для фуражу чи декоративного оздоблення зон відпочинку, ландшафтного дизайну можна сказати, що ідея є економічно привабливою. Термін окупності 2,7 роки з внутрішньою нормою прибутковості (IRR) склала 15%. Чиста теперішня вартість 522 тис. грн, позитивне значення NPV свідчить про те, що проект генерує додаткову вартість понад початкові інвестиції, дисконтувавши майбутні грошові потоки.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Основний капітал суб'єктів господарювання формується з 4 основних складових: 1) основні засоби; 2) матеріальні кошти; 3) нематеріальні активи; 4) довгострокові фінансові вкладення. Вивченню соціально-економічної сутності категорії «основні фонди» присвячено дуже багато наукових та навчально-методичних публікацій. Вони уточнюють основні ознаки, властивості та характеристики вищезазначеної категорії і розглядаються з трьох основних напрямів в економічному, фінансовому(банківському) та правовому сенсі.

Система показників ефективності використання основних засобів та виявлення їх впливу на продуктивність й кінцеві економічні результати господарювання ділиться на 2 основних блоки: 1) визначає поточний техніко-економічний стан та забезпеченість підприємства основними фондами; 2) є інструментарієм оцінки ефективності використання основних фондів підприємства.

ТОВ «Садове Агро» невелике за розмірами, приватне підприємство, що має вигідне місцезнаходження на території Коростишівського району Житомирської області. Особливості природно-кліматичних факторів, земельні та інші виробничі ресурси у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевої сільськогосподарської діяльності. Метою його функціонування є виробництво, переробка і реалізація рослинницької продукції з метою задоволення споживчих потреб та отримання прибутку.

Спеціалізація підприємства зерно-соняшникова з вирощуванням сої. Підприємство постійно оптимізує свою галузеву структуру, про що свідчить багатоміністерська галузей рослинництва. Протягом 2021-2023 рр у товаристві працювало від 9 до 11 працівників. Матеріально-технічні ресурси набули тенденції до зменшення, окрім оборотного капіталу підприємства, вартість якого за три роки зросла майже у 3 рази і у 2023 р. становила 9,7 млн грн. Вартість основних фондів навпаки зменшилась з 2,5619 млн грн у 2021 до

1,5748 млн грн у 2023 р. Сільськогосподарські землі закріплені за підприємством протягом 2021-2023рр. не змінилися – 265 га.

Частка активних основних засобів є пріоритетною для підприємства, відповідно на машини і обладнання (вартістю 758 тис. грн) припадає близько 60% усіх основних засобів підприємства; на транспортні засоби –10 % і на прилади й обладнання – 1-2 %. Вартість пасивної частини, тобто будинків і споруд у 2024 р. зменшилась до 368,1 тис. грн, займаючи приблизно одну четверту частину (26,2-29 %) загальної вартості основних фондів.

Спостерігаються інтенсивні процеси нарахування зносу основних фондів підприємства: на початку 2021 р. – 1,9 %, у 2022 р. – 8,7 %, у 2023 р. – 19,4 %. Тобто, згідно амортизаційної політики ТОВ «Садове Агро» у 2023 р. економічно обґрунтований період експлуатації основних фондів підприємства становить 8-9 років.

Процеси руху, переміщення основних виробничих фондів ТОВ «Садове Агро» є надзвичайно динамічними для структури господарювання. Підприємство перебуває на стадії звуженого відтворення основних засобів, згортаючи виробничі потужності, ліквідує частину своєї матеріально-технічної бази, особливо у 2023 р. (коефіцієнт приросту має від’ємне значення -0,36). Про зменшення технічної оснащеності у ТОВ «Садове Агро» протягом 2021-2023 рр. свідчить досягнутий рівень фондоозброєності. Фондовіддача, як основний показник ефективності використання основних засобів зменшилась у 2 рази. Норма прибутку ТОВ «Садове Агро» за період дослідження (2021-2023 рр.) мала стійку тенденцію до зменшення з 11,32 % у 2021 році до 6,77 % у 2022 р., а у 2023 р. взагалі досягла від’ємного значення – -15,75 %.

В умовах введення воєнного стану в Україні з 2022 р. виявлено погіршення стану основних засобів та зменшення рівня економічної ефективності діяльності ТОВ «Садове Агро», що викликало уповільнення темпів техніко-технологічного переозброєння агробізнесу.

Отримана графоаналітична модель демонструє, що фактична реалізація ресурсної, матеріально-технічної бази підприємства використовується лише на 60 % від досягнутих потенційних можливостей у довоєнний період 2021 року. У квадраті використання виробничого потенціалу найбільш розвинені вектори це персонал і основні фонди підприємства, менш задіяні можливості сільськогосподарських земель та оборотних фондів.

Впровадження проекту, щодо придбання прес-підбирача рулонного з метою використання побічної продукції зернових культур ТОВ «Садове Агро» у якості сировини для твердопаливних котлів, або для фуражу чи декоративного оздоблення зон відпочинку, ландшафтного дизайну є економічно вигідним. Термін окупності 2,7 роки з внутрішньою нормою прибутковості (IRR) склала 15%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амбросов В.Я. *Відтворення та ефективне використання основних засобів* : монографія. Харків : Міськдрук, 2011. 231 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
3. Бойчик І.М., Хорів П.М., Хопчан М.І. *Економіка підприємств*: Навч. посіб. – Львів: “Сполом”, 2000. – 212с
4. Васюник Т.І. Оцінка сучасного стану відтворення основного капіталу. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 8. С. 108-111. https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/18.pdf
5. Васюренко Л.В., Балаганський О.І. основні засоби та основний капітал в управлінському аспекті підприємства / *Інтелект XXI*. 2023. № 4. С. 26-30. http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2023/2023_4/7.pdf
6. Васюренко Л.В. Теоретичні засади стратегування інноваційного розвитку в галузі сільського господарства. *Вісник ХНАУ*. 2020. № 2. С. 28–32.
7. Влада Житомира хоче дати приватній компанії 3,3 га землі для будівництва ТЕЦ на деревній трісці : новини інформаційного сайту ТОВ «Інформаційна агенція Житомир Інфо». https://www.zhitomir.info/news_202559.html
8. Геращенко І.О., Стрижко. О.А. Управління ефективністю використання основних засобів. *Економіка і регіон*. 2015. №4(53). URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/810e4115-5385-43cd-9630-1f1b194a0f90/content>
9. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
10. Vasyurenko L., Kuksa I., Danylenko V., Ostashova V., Kysliuk L., Naholiuk, O., Sukhoruchenko, M. Modeling Financial Supply of State Social Expenditures: The «Human-Center» Tax Principle. *International Journal of Supply and Operations Management*. 2021. No. 8(4). P. 370–380.
11. *Економіка підприємства в схемах і таблицях*: навчальний посібник/ Т.М.Серіков, Є.П. Кожанова, В.І. Мельник, Шумська Г.М. Х: ВД «ІНЖЕК», 2009. 304 с., с 124
12. *Економіка підприємства: Підручник* / За ред. А.В.Шегди. К.: Знання, 2006. 614 с.
13. *Економіка підприємства: Підручник* / За ред. С.Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 2003. 608с
14. *Економіка підприємства: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни* / Г.О. Швиданенко, С.Ф. Покропивний і ін. К.: КНЕУ, 2000. 248 с.

15. Інвестиції в економіку України: стан, проблеми, потреби: аналітична доповідь // *Національна безпека і оборона*. 2006. № 6 (78). С. 3–19.
16. Жадан Т.В., Лозова Н.І. Економічна сутність основних засобів підприємства: обліковий аспект. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 8. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/35acecb3-7fe8-48c3-9f4e-4ce1032d99b4/content>
17. Камінська І., Ковальчук Н., Демидович А., Дубровський В. (2020). Науково-методичні підходи до аналізу ефективності використання виробничого потенціалу підприємства. *Галицький економічний вісник*. Том 6. № 67. С. 193–201. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.06.193
18. Кільницька О.С., Варварук О.С., Оцінка основних засобів сільськогосподарських підприємств України: тенденції змін та проблеми відновлення / *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2025 р.)*. Київ: Києво-Моголянська академія, 2025. С. 430-432.
19. Кільницька О.С., Дебой Д.Б., Варварук О.С. Співвідношення основного та оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств України: тенденції змін та проблеми оцінки / *Підприємництво і торгівля: тенденції розвитку: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції (30 травня 2025 року)*. Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2025. 122 с., С.99-103.
20. Китайчук Т.Г. Проблеми проведення річної інвентаризації в умовах воєнного часу. *Інтернаука*. 2023. № 6/74.
21. Копчикова, І.В., Кудирко О.М. Особливості обліку основних засобів в умовах воєнного стану в Україні: нормативно-правові аспекти та управлінські рішення. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Випуск 8 DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.14899223>.
22. Кухта К. О., Оршан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. *Економіка та держава. Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21—22. С. 107-111. http://www.investplan.com.ua/pdf/21-22_2020/20.pdf
23. Кільницька О.С., Ткачук В.І. Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств як передумова розвитку диверсифікації. *Аграрна економіка*. 2011. № 4 (1-4). С. 150-156.
24. Національний положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджений наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000. *Збірник систематизованого законодавства*. Випуск 11. листопад. 2003. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
25. Петленко Ю.В. Удосконалення структури капіталу компанії як умова підвищення її капіталізації / *Фінанси України* : Науково-теоретичний та

- інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. 2012. № 3. С. 102–109.
26. Податковий кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB#w1_6
27. Позачергове засідання виконавчого комітету міської ради відбудеться 13 жовтня 2023 року: інформація Житомирської міської ради <https://zt-rada.gov.ua/?pages=17559>
28. Примак Т.О. *Економіка підприємства*: Навч. посібник. К.: Вікар, 2001. 178 с.
29. Про капітальні інвестиції за видами активів за видами економічної діяльності у 2024 році: матеріали сайту Держслужбистатистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
30. Рижова В. Ю. Нормативне забезпечення використання основних фондів підприємств автотранспорту. *Вісник машинобудування та транспорту*. 2019. вип. 10, вип. 2, С. 102–107
31. Талах Т. А., Бондарук Х. В., Хилько О. В. (2020). Напрями удосконалення методики аналізу ефективності використання активів підприємства. *Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. Серія «Регіональна економіка». Вип. 17 (67). С. 213-224.
32. Танчин А. І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві : система показників оцінки та напрямки їх підвищення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». 2017. березень № 4(32). С. 77–80. URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/32/17.pdf>.
33. Терлецька І. В., Чухрій Ю. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. *Стратегія економічного розвитку регіонів та підприємств України*. 2015. № 1 (4), червень. С. 87-90. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-4-2015-18.pdf>
34. Статистичний щорічник України за 2023 рік. За редакц. Вернера І. Є. К.: Державна служба статистики України, 2024. 269 с. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf.

35. Удовиченко Я.А., Єршова Н.Ю. Актуальні проблеми аналізу основних засобів. *Приазовський економічний вісник*. 2017. Випуск 5(05) С. 328-334.
URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/62.pdf
36. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник. 2-е вид. К.: Каравела, 2005. – 568 с.
37. Швець Н.В. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 159-162.
38. ІМ «РОМБ» у складі групи компаній «MOTORNI»
<https://romb.ua/ua/about-us>
39. Хорунжий М. Й. *Організація агропромислового комплексу*. К.: КНЕУ, 2021. 340 с.
40. Царенко О.М. *Економіка і організація приватних господарств*. Суми: Козацький вал, 2021. 319 с.